

HANKINTALAIN 16 §:N SOVELTAMISESTA E-KIRJASTOA KOSKEVAAN KUNNAN JA KANSALLISKIRJASTON VÄLISEEN SOPIMUKSEEN

Hankintalain 16 §:n mukaan lakia ei sovelleta hankintayksiköiden väliseen hankintaan, jolla hankintayksiköt toteuttavat yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi niiden vastuulla olevat yleisen edun mukaiset julkiset palvelut. Lisäksi edellytyksenä on, että enintään viisi prosenttia ja enintään 500 000 euron osuus yhteistyön piiriin kuuluvista palveluista tuotetaan muita kuin sopimuksen osapuolia varten. Lainkohdan tarkoituksena on mahdollistaa todellinen yhteistyö hankintayksiköiden välillä ilman, että yhteistyön toteuttamisessa niiden olisi kilpailutettava lain mukaisesti hankintansa toisiltaan.

Hankintayksiköt

Sekä kunnan kirjasto (yleinen kirjasto) että Kansalliskirjasto ovat hankintayksiköitä.

Yhteinen tavoite

Kunnan kirjaston tehtäviin kuuluu muun muassa tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin ja edistää lukemista ja kirjallisuutta. Kirjastolain (29.12.2016/714/92) 11 § mukaan yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä muiden yleisten kirjastojen ja muun muassa Kansalliskirjaston kanssa.

Kansalliskirjaston tehtävä on yliopistolain 70§:n kehittää ja tarjota kansallisia palveluja muun muassa yleisille kirjastoille sekä edistää kirjastoalan kotimaista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Voidaan todeta, että yhteistyö kirjastoalan kehittämiseksi on molempien yhteinen ja yleisen edun mukainen tavoite koska lainsäädännön mukaan:

- Yleisen kirjaston tehtäviin kuuluu tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin
- Yleinen kirjasto kehittää toimintaansa mm Kansalliskirjaston kanssa

Kansalliskirjasto kehittää ja tarjoaa kansallisia palveluja yleisille kirjastoille.

Yleisen edun mukainen julkinen palvelu

Koska Kansalliskirjaston eräänä tehtävänä on tarjota kansallisia palveluita yleisille kirjastoille ja koska yleisten kirjastojen eräänä tehtävänä on tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin ja edistää lukemista ja kirjallisuutta, voidaan selkeästi todeta e-kirjastopalveluiden tarjoamisen kunnan asukkaille olevan yleisen edun mukainen julkinen palvelu, joka kuuluu yleisen kirjasto toimialaan. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että kirjojen ja aineistojen lainaaminen kuntalaisille on kirjaston ydintehtäviä. Painopisteen siirtyessä markkinoilla painettuista kirjoista enenevässä määrin e-kirjoihin ja e-aineistoihin on yleisen edun mukaista, että myös yleinen kirjasto sopeuttaa tarjontaansa tähän suuntaan.

Hallituksen esityksen (108/2016vp) 16 § perusteluiden mukaan hankintayksiköiden välisen yhteistyön tulisi olla todellista siten, että siihen osallistuvat hankintayksiköt toteuttaisivat yhteistyön piiriin kuuluvia palveluja myös ilman yhteistyötä.

Sekä yleiset kirjastot että Kansalliskirjasto toteuttavat yhteistyönpiiriin kuluvia palveluita jo suoraan lainsäädännön perusteella eli myös ilman e-kirjastoa koskevaa sopimusta. Strategiansa 2021–2030 mukaisesti Kansalliskirjasto edistää tietoaineistojen ja palveluiden saatavuutta kehittämällä yhteen toimivuusratkaisuja sekä siihen liittyvää infrastruktuuria kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Kansalliskirjaston digitaaliset palveluratkaisut pohjautuvat pääosin avoimeen lähdekoodiin, avoimiin rajapintoihin sekä laajaan kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Yleiset kirjastot puolestaan edistävät lukemista tarjoamalla pääsyn mm. e-aineistoihin ja kehittävät toimintaansa muiden kirjastojen kanssa.

Yhteistyössä e-kirjastopalvelun toteuttamiseksi molemmat kantavat omat, laissa määritellyt vastuunsa ja toimivat yhteistyössä keskenään.

Kansalliskirjaston e-kirjastoyksikkö vastaa:

- Kirjastojen yhteisten e-aineistojen käytössä tarvittavien teknisten ratkaisujen hankinnasta,
- Kirjastojen yhteisten e-aineistojen käytössä tarvittavien teknisten ratkaisujen ylläpidosta,
- Kirjastojen yhteisten e-aineistojen käytössä tarvittavien teknisten ratkaisujen kehittämisestä, sekä
- e-aineistojen hankintasopimuksista ja yhteistyöstä kirja-alan toimijoiden kanssa.

Kunnat puolestaan vastaavat:

- E-aineistoihin liittyvistä kirjastoammattillisista tehtävistä
- Kirjastoammattilaiset kunnissa valitsevat e-kirjaston aineistot,
- Neuvovat asiakkaita niiden käytössä,
- Kuntien edustajat osallistuvat e-kirjaston ohjausryhmään, ja

- Kuntien edustajat e-kirjaston kehittämiseen ja toimintaan eri työryhmissä.

Hallituksen esityksessä ilmaistu kriteeri siitä, että yhteistyön tulisi olla todellista siten, että siihen osallistuvat hankintayksiköt toteuttaisivat yhteistyön piiriin kuuluvia palveluja myös ilman yhteistyötä, täyttyy selkeästi koska sekä yleiset kirjastot ja Kansalliskirjasto omilla tahoillaan tarjoavat jo tälläkin hetkellä e-aineistoja.

Hallituksen esityksessä on edelleen todettu, että osallistuvien eri viranomaisten suorittamien palvelujen ei tarvitse välttämättä olla samanlaisia, vaan ne voivat olla myös toisiaan täydentäviä. Lainkohdassa tarkoitetun yhteistyön edellytys ei direktiivin johdanto-osan mukaan tarkoita sitä, että kaikki osallistuvat viranomaiset vastaavat pääasiallisten sopimusvelvoitteiden suorittamisesta, kunhan ne ovat sitoutuneet tekemään osansa kyseisen julkisen palvelun suorittamisesta yhteistoiminnassa.

Hallituksen esityksen 16§:n perustelut soveltuvat hyvin e- kirjastosta tehtävään sopimukseen koska:

- Yleisten kirjastojen ja Kansalliskirjaston tehtävät e-kirjaston toiminnassa ja kehittämisessä ovat toisiaan täydentäviä
- Kaikki osapuolet sitoutuvat tekemään osansa palvelun suorittamisesta yhteistoiminnassa asiaa koskevan sopimuksen työnjaon mukaisesti.

Yhteenveto

Edellä mainituilla perusteilla voidaan katsoa, että e-kirjastoa koskevassa sopimuksessa on kyse (i) hankintayksiköiden välisestä hankinnasta, (ii) jolla hankintayksiköt toteuttavat yhteistyössä ja (iii) yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi niiden (iv) vastuulla olevat (v) yleisen edun mukaiset julkiset palvelut. Hankintalakia ei näin ollen sovelleta kunnan yhteistyöhön Kansalliskirjaston kanssa e-kirjaston toteuttamisessa ja toiminnassa.